

Народна банка Србије
Сектор за контролу пословања банака
ул. Немањина 17, Београд

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ул. Немањина 11, Београд

Министарство финансија
ул. Кнеза Милоша 20, Београд

Министарство трговине, туризма и телекомуникација
Сектор за заштиту потрошача
ул. Немањина 22, Београд

Национална корпорација за осигурање стамбених кредита
ул. Кнеза Милоша бр.20, Београд

У Београду, 17.10.2017.године

ПРЕДМЕТ: Одговор на е-маил Народне банке Србије од 20.07.2017.године

Поштовани,

потврђујемо да смо примили Ваш е-маил од 20.јула 2017.године.

Обзиром да је Ваш маил пристигао електронски, са прилогом, без потписа и печата одговорног лица, те да ће исти бити јавно објављен на нашем веб сајту који прати велики број корисника кредита, медија и стручне јавности, због веродостојности, молимо да нам Допис од 20.07.2017.године доставите као званичан докуменат.

Што се тиче навода из дописа, молимо да званичан допис и/или нови допис буде допуњен питањима на која није у целости одговорено, како следи:

1. У питању под број **На који тачно начин и на које тачно ризике је Народна банка Србије, упозоравала грађане о кредитима индексираним у валути швајцарског франка?**

одговорили сте само на први део питања и доставили сте нам 5 интернет адреса (од којих су три са интернет стране НБС, а два линкови који су пренели информацију).

У саопштењу НБС од 14.09.2005.године под називом „*Народна банка Србије о новим кредитима везаним за швајцарски франак*“ тадашњи гувернер Радован Јелешкић навео је да су такви кредити популарни у земљама централне и источне европе, али да се исти не могу поредити са стамбеним кредитима чија је основа кретање евра, јер се курс динара утврђује према евр, ради чега кредити у швајцарским францима подразумевају већи ниво ризика, што се испољава у нижој каматној стопи, док је у закључној речи најављено оснивање информативног центра НБС-а, где ће грађани моћи да добију сва неопходна објашњења и

упозорења у погледу евентуалних ризика за одређену кредитну понуду и обавеза које њоме преузимају.

На интернет страни „ Твој новац“ на коју сте упутили, брошура „ Стамбени кредити“ је објављена тек 2011.године , док је током 2007.године објављена брошура под називом „ Водич за кредите“ у коме су у једној реченици поменути индексирани кредити, како следи:

«Кредит индексирани валутном клаузулом је кредит изражен у одређеној страни валути и садржи клаузулу којом се отплата кредита везује за кретање курса те валуте. За кориснике ова врста кредита са собом носи и високе ризике – ризик промене девизног курса, односно неизвесност за корисника кредита у погледу укупне обавезе по основу узетог кредита, а тиме и његове могућности отплате кредита у уговореном року».

У два саопштења из 2007.године која сте доставили, тадашњи гувернер Јелашић је пренео да су упозорења послали и ММФ, британски дневни телеграф, централне банке Аустрије, Мађарске, Хрватске, као и Швацарске централне банке (позивајући се такође на текст Упозорења из Аустрије који смо Вам доставили у првом допису), те је упутио грађане на ове изворе, наводећи: *« да су «сувисла» објашњења везана за тобожњу неризичност задуживања са валутном клаузулом у швајцарским францима, која неки домаћи « стручњаци» пласирају нашим грађанима..... Ови текстови само потврђују да се у Србији и даље дискутује о темама које су у другим земљама, па и најнепосреднијем окружењу, одавно апсолвирани и потврђене у пракси».*

Из достављених извора неспорно је да је тадашњи гувернер врло добро знао да су кредити индексирани у швајцарским францима високо ризични, да је имао приступ изворима које је навео и на које је упутио грађане да читају (и то грађане који читају портал НБС, по истраживању ТЦ Галлуп рађеном за потребе НБС-а о степену финансијске писмености из 2006 – ради се о мање од 1 % грађана, и који су уз то полиглоте) али нигде није навео за обичне грађане, што је 99 % грађана, о каквим конкретно ризицима је реч и како ти ризици делују на обавезе корисника кредита, посебно у чему је разлика између индексације у валути евро и швајцарски франак.

Ради наведеног, још једном – молимо да нам дате конкретни одговор – **на које тачно ризике је упозоравао господин Јелашић ?**

2. Указујемо да нам нисте одговорили на питање под број 2 које гласи: **„Да ли је, по Вашем мишљењу, обавеза упознавања са ризицима била на Народној банци Србије или су ту дужност имале пословне банке?**

На питање сте одговорили „ У погледу упознавања грађана са ризицима од стране НБС, погледајте одговор под 1.“

Законом о Народној банци Србије (Сл. Гласник РС 72/2003, 55/2004, и 85/2005), који је био на снази до 2010.године, а након тога поново мењан, одредбом члана 4 став 1 тачка 6 било је дефинисано да Народна банка Србије обавља следеће функције:

«6) издаје и одузима дозволе за рад, врши контролу бонитета и законитости пословања банака и других финансијских организација и доноси прописе из те области;»

Имајући у виду горе цитиране законске одредбе о НБС-у, неспорно је да је НБС имала обавезу вршења контроле над законитим радом банака и да је у том циљу могла доносити и прописе. Међутим, да би контролу могла вршити, мора као прво знати шта су права и обавезе банака, а шта су права и обавезе НБС-а?

Са наведеног, тражимо конкретан одговор : **Да ли је упознавање са ризицима индексираних кредита била обавеза пословних банака или Народне банке Србије?**

3.Молимо да **на треће питање - Да ли је Народна банка Србије било када, почев од 2005. па до краја 2008.године, наложила банкама да упознају потенцијалне кориснике кредита са ризицима кредита индексираним у валути швајцарског франка?**

одговорите конкретно, са ДА или НЕ.

Истичемо да су нам познате све три необавезујуће Препоруке НБС-а из 2008.године, БАН 01/08 (која се бавила препорукама у вези са променљивом каматном стопом која зависи од промене референтне каматне стопе и/или марже), БАН 02/08 (која се бавила препорукама у вези са променљивом каматном стопом која зависи од пословне политике) и БАН 03/08 која се бавила валутном клаузилом, али нити ну једној од тих препорука се не налази обавезујући налог НБС-а да банке упознају потенцијалне кориснике кредита са ризицима кредита индексираним у валути швајцарског франка; текст БАН 03 достављамо у прилогу.

Други акти које цитирате нису релевантни, јер се не односе се на период који смо навели од 2005-до краја 2008, обзиром да је већина банака након септембра 2008.године обуставила даље издавање кредита.

4. Такође молимо да одговорите конкретно, са ДА или НЕ на четврто питање које је гласило: **Да ли је НБС имала одређена упутства или изглед брошуре, којим је прецизирала услове и начин на који банке у Србији треба да потенцијалне кориснике кредита упозоре о ризицима сложеног уговора који је клијентима понуђен као повољан, готов «банкарски производ»?**

(У прилогу смо Вам доставили брошуру коју су, по налогу Централне банке и ФМА- центра за надзор банака, од 2006.године, банке у Аустрији морале дати потенцијалним клијентима и извршити упознавање са механизмом индексације кредита, а посебно са ризиком пораста главног дуга, а коју је спомињао тадашњи гувернер Јелешић у горе наведеном саопштењу из 2007.године).

Истичемо да нам је познато да је НБС основала Информативни центар НБС 2005. године, али не знамо да ли је тај кол центар успео да бар једног грађанина одврати од рекламних кампања министара и банака који су агресивно рекламирали кредите индексирани у валути швајцарског франка, а затим и саме државе која се најактивније укључила у промоцију истих кредита, прво субвенционисањем, а затим и кроз Националну коопорацију за осигурање стамбених кредита (осигурање кредитног ризика за случај неизвршења обавезе, „CDS - credit default swap“ – који дериват је био највећи узрок последње финансијске кризе, са огромном разликом што су лоше пласмане у Америци почетком 2000-тих осигурале куће за осигурање, а у Србији директно држава, кроз буџет).

Даљи наводи који се односе на период доношења Закона о заштити корисника финансијских услуга 2011.године, нису релевантни обзиром да су сви кредити, бар 99,9 % били пласирани у периоду од 2005-2008.године.

5. Питање под 5 је гласило: ***Да ли код корисника кредита, чији кредит је индексан у иностраној валути док су примања у домаћој валути, постоји ризик валутне неусклађености и да ли су корисници кредита имали инструменте да тај ризик, било којом доступном техником, хеџују?***

навели сте да сваки кредит који је индексан у иностраној валути са собом носи ризик због валутне клаузуле, те да је најбоља заштита од изложености ризику промене девизног курса да се клијенти не задужују у иностраној валути уколико немају приливе у тој валути.

Захвањујемо на савету у име свих корисника кредита, иако је овакав савет дат са најмање 10 година закашњења.

У наставку сте навели да је у складу са наведеним, а у циљу заштите од ризика промене девизног курса и ризика промене каматне стопе тачком 4. Одлуке о обављању послова с финансијским дериватима („Службени гласник РС“, бр. 85/2011 и 62/2013) дефинисано да и резиденти могу с банкама обављати послове с финансијским дериватима (првенствено закључивати свопове).

Имајући у виду да је Одлука на коју се позивате ступила на снагу тек 2011.године, када је већ наступио први значајан међувалутни поремећај, сматрамо нужним извршити прецизирање, те Вас молимо да одговорите на прецизирано питање,

Да ли су корисници кредита имали инструменте да валутни ризик, приликом закључења уговора, а до 2011.године, било којом доступном техником хеџују и да ли је коришћење финансијских деривата било дозвољено грађанима пре 2011.године?

6. Што се тиче питања ***Да ли је НБС као регулатор, наложила банкама да приликом вршења кредитне анализе узму у обзир валутне ризике, а посебно код индексације у валути која није референтна на тржишту Србије, у којој корисник кредита нема изворе прихода или штедњу?***

навели сте да су банке имале обавезу да врше оцену финансијског стања и кредитне способности дужника, укључујући и анализу његове изложености ризику од промене курса и навели релевантан подзаконски пропис - Одлука о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке („Службени гласник РС“, бр. 129/2007), те да је истом одлуком била прописана обавеза банке да потраживања од дужника чије су обавезе према банци уговорене у иностраној валути или у динарима с валутном клаузулом, класификују у једну категорију неповољнију од оне у коју би била класификована, уколико се банка не придржава усвојене методологије за анализу изложености дужника ризику од промене курса динара, односно ако кредитни досије таквог дужника не садржи ту анализу, ни процену утицаја ризика од промене курса динара на класификацију дужника.

Обзиром на наведено, молимо одговор на прецизирано питање - ***Да ли је НБС као регулатор, до краја 2008.године вршила контролу пословних банка у смислу да ли су исте приликом кредитне анализе заиста узимале у обзир валутну усклађеност***

примања и обавеза по кредиту, да ли су клијенте сврставлаи у нижу категорију, да ли је постојала још нека санкција за непоступање по тој обавези и због чега је и сврставање у мању категорију укинута 2009.године?

7. Што се тиче питања ***Да ли је НБС, пре 2015.године, било када вршила надзор и контролу да ли су пословне банке заиста понудиле корисницима кредита прелазак на евро индекс или конверзију кредита индексираних у страним валутама у динарске кредите,*** где сте замољени да нам доставите **доказ о томе да је НБС заиста имала иницијативу коју описујете, као и доказ да је било која банка то заиста и понудила својим клијентима.**

Навели сте да је у периоду од маја 2009. до краја 2010. године на снази је била Одлука о посебним мерама подршке финансијској стабилности земље, према којој су се банке (њих 27) обавезале да ће својим дужницима омогућити да кредите у страниој валути и кредите индексирание девизном клаузулом, конвертују у динарске кредите без наплате додатних трошкова, као и да ће дужницима омогућити измену услова отплате потраживања, и то продужењем рока отплате за најмање дванаест месеци, или на начин да се месечна обавеза дужника умањи за најмање 20 одсто.

Сходно наведеном, молимо да нам одговорите на питање које смо Вам упутили, ***да ли сте вршили надзор и контролу у вези тих наводних активности банка?***

Имајући у виду Ваше наводе, молимо да нам доставите доказе које смо тражили, као и доказ да су се банке обавезале да ће омогућити прелазак на евро и динарски индексацију.

8. Што се тиче ***Одлуке из 2011. године којом се дозвољава само евро индексација, и питања зашто такву одлуку нисте донели 2005.године***

навели сте да током 2005.године није постојала потреба да се посебном одлуком омогући конверзија кредита у евро индексацију или динарске кредите, као и да нисте пре тога имали могућност за доношење такве одлуке, јер је тек изменама и допунама Закона о Народној банци Србије објављених у „Службеном гласнику РС“, бр. 55/2004, 85/2005 – др. закон и 44/2010, утврђена таква надлежност НБС, чланом 14. овог Закона, којим је прописано да Извршни одбор НБС посебно утврђује мере и активности НБС, ради очувања и јачања стабилности финансијског система.

У вези са наведеним, молимо да нам одговорите на прецизирано питање које гласи: ***Да ли је НБС пре 2011.године предузела било коју активност да спречи пласирање спорних кредита у Србији, ван три саопштења на интернет адреси која су била предмет обраде под тачком 1?*** (на пример, доношење прописа у складу са одредбом члана 4 став 1 Закона о НБС која је била на снази до 2010.године, предлог Влади за доношење мера, или слично)

9. На питање под број 9 ***У чему се моделима које је предложила НБС током 2015.године, огледала заштита корисника,*** из Вашег одговора произилази да би корисници кредита, након 9 година отплате у просеку, за који период је по свим правилима главница требала да се умањи, требали да „капитализују губитак“ и пристану да се све дотадашње уплате анулирају, а да нова главница буде увећана преко 20 % у односу на иницијалну, гледано

у валути евро (преласком на евро индексацију) или да и даље остану уз незнатно смањење камате у индексу ЦХФ који је преко сваке прихватљиве мере увећао не само ануитете већ главницу пре свега (где је главница заправо дупло већа у односу на иницијалну гледано у домаћој, стабилној валути).

Сходно наведеном, из Вашег одговора није јасно како се уз тако увећану главницу (у било ком моделу) може уопште говорити о било каквим погодностима за кориснике кредита, те молимо за појашњење.

10. У питању под број 10 бавили сте се само другим делом питања, те стога молимо одговор на први део - ***Да ли Стратегија решавања проблематичних кредита има било каква обавезујућа упутства или препоруке пословним банкама, ради довођења у равнотежу нарушене једнакости узајамних давања?***

Молимо да одговор буде конкретан, са ДА или НЕ?

11. У погледу питања - ***Да ли је НБС у досадашњем раду, а у вези индексације кредита у швајцарском франку, било када, утврдила да је пракса банака била непоштена у погледу информисаности или кредитне анализе?***

наводили сте активности које се односе на једностране промене каматних стопа, иако је питање јасно постављено („ а у вези индексације кредита у швајцарском франку“), као и да се тек од 2015.године бавите непоштеним одредбама.

Да ли то значи да до сада ни у једном случају нисте утврдили да је пракса банака у погледу информисаности клијената или кредитне анализе када су у питању кредити индексирани у валути швајцарског франка била непоштена?

Уговори нису извршени у целости, досијеи клијената су у банкама, те је и питање упућено у том смеру. Да ли је било провере или није?

12. На питање под 12 нисте одговорили.

Дакле, молимо конкретан одговор - ***Да ли је било која држава у Европи, осим Србије, одлучила да уђе у поступак јемца за кредите индексиране у валути швајцарског франка, кроз „Националну корпорацију за осигурање стамбених кредита“ и тиме последице лоших пословних одлука банака стави на терет свим пореским обвезницима?***

Молимо одговорите у домену Ваших сазнања, има ли такве државе у Европи где сви порески обвезници директно гарантују за лоше пласмане банака?

13. Што се тиче питања под бројем 13 - ***Да ли, са аспекта ризика, банке код ових кредита (имајући у виду да имају у просеку 7 средстава обезбеђења, укључујући хипотеке,***

често и две хипотеке, а затим и директно јемство државе) који су осигурани код Националне корпорације имају било какве ризике и ако имају, који су то ризици?

Навели сте да пласирањем кредита корисницима финансијских услуга банка се директно излаже кредитном ризику, ризику друге уговорне стране, ризику ликвидности и резидуалном ризику, који обухвата и ризик смањења вредности коришћених средстава обезбеђења, а индиректно се највише излаже ризику профитабилности, девизном ризику и каматном ризику, као и у одређеним случајевима ризику концентрације, што је опште познато.

Међутим, питање је било конкретно постављено и односило се **на кредите одигране код НКОСК, којих има око 22.000 индексираних у ЦХФ валути.**

Дакле, **који конкретан, а не теоријски ризик** имају банке у овом случају, обзиром да када Клијент престане да плаћа, плаћање наставља НКОСК, и врши уплату свих доспелих рата, а затим и наставља са плаћањем свакога месеца до продаје непокретности, након њега уплаћује банци и до 75 % нето губитка?

14. У питању под број 14 навели сте да су каматне стопе на средства у CHF на међународном тржишту новца биле су ниже од каматних стопа на средства у EUR, као и да код кредита који је индексан у CHF, уговорена промена номиналне каматне стопе се везује за кретање референтне каматне стопе LIBOR, а код кредита који је индексан у EUR, уговорена промена номиналне каматне стопе се везује за кретање референтне каматне стопе EURIBOR.

Сходно наведеном, молимо Вас да појасните због чега је битно која је била каматна стопа на ЦХФ, када **банке нису имале ЦХФ да би их дале корисницима кредита** (напомињемо да смо од НБС-а више пута одбијени у поступку добијања информација од јавног значаја које се односе на задуживање банака, те да је у току поступак по жалбама), односно само су три банке имале краткорочна ЦХФ задужења, од свих банака које су ове кредите пласирале, а нето отворене девизне позиције усклађивале су, што и сада раде, помоћу финансијских деривата.

Додатно, какве везе има и која је била камата на ЦХФ на међународном тржишту, **када банке нису швајцарске франке дале корисницима кредита? Где су сада ти швајцарски франци, ако су и постојали, јер код корисника кредита нису, нити су икада били?**

Ради наведеног, а обзиром да су банке масовно пласирале индексане кредите, што је спорно са многих аспеката, а не девизне кредите (иако је Закон о девизном пословању измењен 2006. године управо ради увођења девизних кредита), те су и у случају евро и ЦХФ индексираних кредита увек пласирани динари, а не девизе, Ваши наводи да је разлика у камати између валута евро и ЦХФ заиста утицала и на разлику камата у Србији је нелогична. Посебно треба имати у виду да је управо у Извештајима НБС-а јасно и

транспарентно за сваку годину наведено из којих средстава су банке вршиле пласмане, те је несхватљиво да наводи из исте државне институције буду толико контрадикторни.

На крају, ЕУРИБОР и ЛИБОР представљају само две различите берзе, ЛИБОР такође постоји за све валуте, ако и што ЕУРИБОР постоји и за евро и за швајцарски франак и тако редом.

Не треба никако изоставити и чињеницу да су вредности ЕУРИБОРА и ЛИБОРА већ дуги период негативне, а ануитети и главнице код ЦХФ индексираних кредита значајно увећане. Ни тај податак не упућује на било какву везу каматних стопа на међународном тржишту и дешавања у Србији.

Што се тиче механизма које је обезбедила НБС о могућности вансудског поступка, сматрамо да је корисно да знате да тај поступак не делује, нити за једну релевантну околност.

Напомињемо да се велики број наших чланова безуспешно обраћао „ Центру за заштиту корисника финансијских услуга“ у оквиру НБС, те да су одговори који су добијани у најмању руку забрињавајући, ради чега такав центар, у оквиру централне банке, представља потпуно сувишан буџетски расход.

На крају, ценимо Ваш исказ у коме наводите *„Додатно, истичемо да НБС у свом претходном допису ни у једном делу није имплицирала да се слободна воља изражава и ако се не познају битна својства, цена и ризици правног посла.“*

и надамо се да и на остала питања одговорите професионално, савесно и поштено, постујући принцип да, осим што смо грађани, у исто време смо и порески обавеници, са свим законским овлашћењима која нам тим својством припадају.

Такође апелујемо да сва писмена буду истовремено достављана и Влади Републике Србије, Министарству финансија, Министарству трговине, туризма и телекомуникација као и Националној корпорацији за осигурање стамбених кредита, обзиром да су спорни кредити такође **део њихове надлежности**.

Истичемо да су сви индексирани уговори закључени између две врло неравноправне стране (посебно у смислу информисаности) те да су грађани имали поверења у државне институције.

Данас, када грађани више немају поверења у државне институције, а посебно не у банке, јер су и превише незаштићени и преварени, **нужан је престанак идентификације између државне институције и одговорног лица које у њено име поступа.**

Имајући у виду да се из електронске комуникације не може утврдити које лице у име и за рачун Народне банке Србије, Сектор за контролу пословања банака комуницира и шаље дописе, подсећамо да ово није приватна, већ званична и јавна комуникација, да сваку комуникацију коју имамо са државним органима јавно објављујемо и да исту у само једном дану прегледа 9.000-10.000 грађана, а број прегледа по објави достиже и број од 54.000 појединачних прегледа, тако да захтевани ниво комуникације мора бити присутан.

С тим у вези, допис који сте нам послали у прилогу е маила је без потписа, без печата и без било којих ознака из којих би се могло утврдити да заиста долази из Народне банке Србије.

Ради наведеног, апелујемо да нам у што краћем року, предметни допис доставите као званичан документ, **са именом, презименом и функцијом одговорног лица.**

Посебно указујемо да сваки Ваш допис, а обзиром да се ради о државном органу, мора да буде потписан од стране одговорног лица, ауторизван печатом Народне банке Србије и достављен писменим путем на званичну адресу Удружења.

Удружење чини скуп од више хиљада грађана, те је појединачно именовање немогуће, а нема ни сврхе, док су имена, презимена и функције лица које поступају у име Централне банке од великог значаја, имајући у виду да је Централна банка државна институција, са тачно одређеним овлашћењима и одговорностима, које су законом прописане.

Молимо да нам на допис одговорите у кратком року.

С' поштовањем,

„ЦХФ СРБИЈА“